

Bevezető gondolatok [TERVEZET]

„A Magyarországi Metodista Egyház a fogság és szabadság dilemmájában. Az útkereséstől az egyházszakadás első állomásáig (1970-1974)” c., megjelenés előtt álló kötethez¹

[kézirat, munkaszöveg]

A keresztény egyházak 1945 után együtt buktak, együtt kompromittálódtak a fasiszta érdekek uszályába szegődött politikai államraival. A kialakult helyzetet külön is megterhelte, hogy az erkölcsileg megroppant struktúrákat felváltani törekvő és a háború utáni körülmények között dinamizálódó új politikai érdekcsoportok – a közvélekedéssel ellentétben nem valamilyen per definitionem antiklerikalizmusból, még kevésbé antireligiozításból fakadón, hanem inkább nyers hatalomtechnikai okok mentén – markáns antipódusaivá lettek mindazon történelmi formációknak is, amelyek a hagyományos egyháziasság morfológiai jegyeit tükrözték.

Az egyházakkal szembeni bizalmatlanság és ellenségesség teremtette kihívások egyik hatékony problémakezelési eszköze volt az ítélet tudatosításával etabliozott konciliaritás az új politikai rendszer iránt. Az egyháztörténelem háború utáni korszakát a ruinírozott körülmények között különös tájékozódási képességgel rendelkező, vizionárius karizmatikusok jegyezték, akik feledve és sutba vágva minden konszolidált dogmatizmust, a napról-napra elégséges mennyiségű manna megszállottaiként igyekeztek esetről-esetre újat alkotni, akár a tegnapi evidenciák teljes negligálásával is.

Az enigma historiae-nek szinte a Jelenések könyvébe illő antinómiáit mi sem tükrözi jobban, mint a politikum lojalitás-opcióját elutasító intranzigensek tragikus bukása, akiket emberileg ugyan a mártíroknak kijáró mindenkori tisztelet dicsfénye övez, megállásuk teológiai kvalitása fél évszázad múltán is ugyanúgy kérdéses, mint a Politikai Rendőrség egykori vádiratait megfogalmazók szemében.

Az ítélet és a velejáró piszkosan habzó tajtékok között sodródó bárkákkal együttműködő sajkák egyik sajátos alakzata volt a kiségyházaké, amelyek, bár számos tehertételben osztoztak „történelmi” társaikkal,² néhány körülményben szignifikánsan különböztek azoktól.

Korábbi mellőzöttségük, az azzal összefüggő nagyobb mértékű politikai megbízhatóságuk és elfogadhatóságuk, szociológiai eredetű terciaritásuk viszonylagos távolságba helyezte őket az új hatalmi szerkezet kritikai érdeklődésétől. Intézményeiket és tagjaikat megkímélte a kor általánosnak tekinthető brutalitástörténeti effektusaitól; társadalmi kisugárzásuk, intézményi és materiális paramétereik szerény léptéke minimalizálta az új helyzetben rapid gyorsasággal lezajló intézményi amputációk miatti belső elégedetlenségüket; hierarchiájuk és tagjaik emocionálisan könnyebben, kevesebb görccsel tudtak beilleszkedni az új társadalmi közegbe; elvi és spirituális univerzumukban már előre adottak voltak azok a

¹ Egy korábbi, befejezetlen értelmezés-kísérlet felhasználásával. Lásd: Lásd ehhez: Majsai Tamás: Metodizmus Magyarországon 1945 után és a MET történetének kezdetei. Konfliktusteoretikai értelmezéskísérlet. (WJLF-előadások 4.) Budapest: WJLF – Theológus és Lelkész Szak. 1999.

² Az önvizsgálatban és helyzetreflexióban pedig talán addig sem jutottak el, mint azok némely képviselője, reprezentáns testülete.

társadalmi-politikai akklimatizációt és emancipációt (gyakran, ám nem feltétlenül megfelelően használt szóval: kollaborációt) segítő teológiai konstrukciók, amelyeket a nagyegyházak egészében véve csak fáziskéséssel hoztak felszínre (mint pl. a szolgálat- és a diakónia nevű reflexiós és genitívuszos teológiákat). Sőt, szemben a nagyegyházakkal, a köztársasági államforma elemi erejű áldásokban is résztette őket, legalizációhoz és emancipációhoz juttatta közösségeiket.

A makropolitikában meghatározó jelentőségű 1956-os forradalom után reorganizálódó hatalom a maga részéről jó érzékkel ismerte föl, hogy az egyházakban továbbra is jelentős hatalomellenes potenciál koncentrálódik. A nyílt Rákosi-diktatúra különböző fejleményei, az 1956-os eseményekben való részvétel okán foganatosítható személycserék, továbbá a régi módon való uralkodás képtelenségének nyilvánvaló ténye valamint a politikai konszolidáció új eszközöket igénylő kihívása azonban az állampárt egyházpolitikáit új utakra irányították. Újszerű taktikai elképzelésük lényege abban összegezhető, hogy az egyházak stratégiai fontosságú őrhelyeit valamint a szubrégiók ellenőrzését garantáló néhány köztes csomópontot minél előbb és minél átfogóbb módon megbízható titkos megbízottakkal igyekeztek elárastani. Megkezdődött a magyarországi egyháztörténelem 1944 előtti állapotokat felidéző, sőt az akkori viszonyokat több szempontból túl is szárnyaló latens államegyháziasság periódusa.

Az állampárti elképzeléseket (a makropolitikai motívumok mellett) segítették a potenciálisan elitista társadalmi szerepkörre strukturált nagyegyházi konstrukciók és hierarchiáik, valamint a stallumokhoz, magához az intézményhez és annak képviselőjéhez társuló életmódbeli és közéleti presztízsszempontok, amelyek hozzájárultak ahhoz, hogy az egyházakat, a változó taktikának megfelelően, a kohabitáció platformjáról kézben tartani, funkcionálisra és felszámolni próbáló pártállam kínálta lehetőségek piacán megnövekedjen az érintettek rendszerbe történő beházasodási aktivitása.

Az új taktika meghatározó szerepet játszott abban, hogy hirtelen feléledjen az a javarészt teljesen jámbor missziói buzgóság, amely a brutális diktatúra égiske alatt hibernálódott (választékosan félénkké és önkorlátozóvá érlelődött). A felélenkülő vallási identitás különösen a kisegyházak körében volt megfigyelhető, amelyeket nemigen érintett a forradalomban való részvétel miatti felelősségre vonás és az ezzel összefüggő intézményi visszahúzóerő.

A politikai liberalizálódás egyházpolitikai összefüggéseinek számos latens eleme volt. A kommunista ideológia orthodox exponenseit több dolog is ingerelte. Ilyen volt az ideológiai konvergencia réme (ld. mindenekelőtt a Helsinki-processzus zseniális találmányát), az ugyancsak világpolitikai ambíciókat követő vatikáni diplomácia részéről szenttelen szívóssággal szorgalmazott marxista-keresztény dialógus (a kelet-európai keresztény egységfront trójai falova), vagy éppen az egészen prózai nyugati politikai célokat is követő protestáns ökumené exponenseinek offenzívája (lásd pl. az éberségben egészen addig kitűnőre vizsgázó állami egyházügyi apparátust egy idő után szinte paralizáló politikai ajánlatok özönét; a külügyi és AEH-s apparátust elárastó nyugati meghívásokat etc.)

Ebben a kontextusban kell értelmeznünk az apparátus átlagképviselőinek reflexeit is, azt látva, hogy hirtelen megugrik a vallási intenzitás és az annak motorját sejtető illegális, féllegális és kisegyházi missziói aktivitás. (A jelenség mibenlétét egészében véve igen érzékletesen tükrözik az MSZMP Szabolcs-Szatmár megyei bizottságának jelen kötetbe felvett 1974-es egyházpolitikai anyagai.) A nagyegyházi bethánistáktól, glosszológusoktól –

legalábbis így tűnt egyelőre – különösebben nem kellett félni. Rendetlenkedésüket már első szinten diszciplinálta maga az alsó- és középszintű egyházi hierarchia. Ahol pedig e fórum nem bizonyult eléggé hatékonyak, ott vagy magától, vagy a belügyi és ÁEH-s szignálizációk alapján lecsapott a felső hierarchia.

A kisegyházak vélt és valós veszélyességét növelte, hogy prioritásaik nem a magyar zászló erdélyi pozíciójára vagy az építőművészeti alkotásokban testet öltő nagyegyházi gloire feltámasztására fixálódtak, hanem az Isten országának építésére, a lelkek megtérítésére, a társadalmat irányító politikai arisztokrácia rémét keltő közösségi aktivitásokra.

A rendetlenkedő „talpasok” ambícióinak, energiáinak kanalizálására és kontrollálására érdekes ötlet fogant meg a hatalmi agytrösztben: Az 1944-ben érdekvédelmi funkciók ellátására létrehozott s e minőségében még a Rákosi érában is feladatokat ellátni tudó Szabad Egyházak Szövetségét (SZESZ-t) át kell alakítani rendőrszervezetté.

*

Közelebbi témánkat illetően az 1960-as évek végén, az 1970-es évek elején járunk. A metodista egyház a többi kisegyházhoz hasonlóan, ám – genezisének sajátosságaiból eredően – talán minden más szabadegyháznál karakterisztikusabban történelmi nagyegyházi intézményességgel, beidegzettségekkel éli a maga mindennapjait. A történelmi okoknál fogva legerősebb gyülekezetében, a szociálisan heterogén szabolcsi vidék fővárosában is folyik az élet. A lelkész sajátos fából faragott egyéniség. A kétmaroknyi metodista lelkész köréből kiemelkedik karizmatikus alkatával, spirituálisan dinamikus látásmódjával, munkabíráásával, missziói elkötelezettségével. Feleségével együtt járják a környék tanyáit. Felélesztik, tartalommal töltik meg a metodistáknál hagyományosan missziológiai célcsoportot jelentő cigányság iránti evangelizációs-karitatív szolgálatot. A misszió előtt azonban egyéb korlátok sem állhatnak. Jöhetnek az evangélikus, a református vagy bármely más felekezetből kikonfirmált atyafiak, náluk nyitott szívvel, érdeklődésre, imádságos figyelemre találnak. A társegyházak képviselői mind gyakrabban emelnek panaszt (rendre a hatalom egyházipolitikai képviselete előtt) az általuk "lélekhalászás"-nak nevezett működésük ellen (mintha bizony a lelkek nem az Úrrei lennének, hanem földi képviseletében elsősorban magukat felhatalmazó intézményekéi). A lelkész, Iványi Tibor azonban, aki a metodisták pragmatikus szolgálati stílusát markáns (már-már fundamentalista) etikai szemlélettel társítja, más deliktumokkal is felhívja magára figyelmet. Szuperintendensét, Hecker Ádámot egyre többször óvja, figyelmezteti vezetői praxisának azon elemei miatt, amelyeket az agg egyházfő maga is csak csekélyke nyájának vélt vagy valós veszélyeztetésére tekintettel tart elfogadhatónak.

A lelkészi közösség összességében véve azonban egyelőre még töretlenül és hatékonyan működik. Kohéziója állja az idők próbáját. A szolgatársak egymás iránti szeretetének éppúgy nincs felső határa, mint a szent ügy érdekében adódó egymásközi konfliktusok hevességének sem. A Budapest felsőerdősori bázist az esetről-esetre való együttlétek hosszú időn át a problémakezelés magasiskolájává avatják. Nincs feladat, vitás kérdés, amelyeket egymással nem lehetne megbeszélni, és nincs olyan ügy, amire ne lehetne nyitott szívvel, imádságos elmélyülésben várni az Úr Lelkének – nem törvénykönyvekbe és egyházfői körlevelekbe zárt – megvilágosító revelációját. Öröm és békesség, indulatok és megbocsátás, egymás és az Úr színe előtti sírás és feloldozás, mind-mind része annak, ami e közösséget a legnemesebb értelemben vett *electio communiorum*-má kvalifikálja.³

³ Ezt a képet egészében véve, de legalábbis rész szerinti mértékben annak ellenére valósnak gondoljuk, hogy a „Keskeny utak. Tanulmányok a Magyarországi Metodista Egyház történetéről” című kiadvány (Budapest:

A történelem terhei alól azonban a Lélek presentiaja sem adhat felmentést. „Ádi bácsi” is egyre kevésbé fiatal. Korszakunkban már a hetvenes éveiben jár. Ifjú lelkész korában maga is Nyíregyházán, e vonalas szocialista nagyvárosban edződött. Élete során, mint vele többé-kevésbé egyívású kortársai, két diktatúrát ismerhetett meg. Túlélés-stratégiai reflexei ennek hatására merevedtek feladhatatlan panelekké, és igazodtak az államhatalom egy bizonyos képletéhez (a politikailag elfogadott szabályokat "partizánakció"-kal megkérdőjelező magatartás várható retorziójára gondolva még 1974-ben is a Rákosi-korszak képei tolnak fel benne⁴) – és a metodista tradíció politikai indifferentizmusra és preferált üdvindividualizmusra speciálisan is kész mentalitástörténeti hagyománya – folyamatosan azt súgják neki, csak semmi olyant nem tenni, ami veszélyezteti a terror tombolása idején elérhető maximális értéket, az evangélium hirdetésének szabadságát, a templomok nyitva tartását, a lelkek individuális üdvösségének munkálását. Egyelőre mindez azonban nem akadályozza sikeres egyházkormányzói munkájában. A létező szabadság kígyók okosságával való kihasználása pedig még őt is lelkesíti.

A szuperintendens ugyanakkor újabb és újabb tanulási processzust jelentő szituációkban is forgolódik. Szereplőjévé lesz a nyugati egyházak és az ökumené világába való keleti beszivárgást munkáló KBK konferenciáinak (még ha kezdetben ügynöki megfigyelés alatt „kell” őt is tartani), egyre többször lesz résztvevője az egyházi erők átfogó koncepciózítással megtervezett pacifikálását realizáló belső interkonfesszionális érintkezéseknek, és mindenekelőtt is gyakran találkozik a Szabadegyházak Tanácsa (SZET) nevezetű politikai csúcsszervben akumulálódó körökkel. A pallérozott episcopusoktól és mindenekelőtt is a nagyegyházi irányítástechnikát kopírozó SZET ambiciózus elnökétől lassanként el-elsajátít bizonyos újszerű vezetési stílusmintákat. Szinte észrevétlenül itatja át személyiségét a Lélek szabadságában konstituálódó akciók iránti fenntartás, az egyház kívülről „kanonizált” érdekeiért folytatott titkos háttér diplomáciában való jártasság. Vezetői stílusát legitimálja, hogy az 1956 utáni politikai-egyházpolitikai paradigmaváltás említett konzekvenciái mind érzékelhetőbben begyűrűznek a metodistákhoz is. Az ÁEH egyre gyakrabban szimatol veszélyt, a lelkészek pedig mindinkább vérszemet kapnak a Lélek szabadságában és az intézményhálózat körül megnyíló társadalmi beépülési lehetőségek dialektikus kettősségében való egyre kíváncsibb otthonosság megvalósítására.

A Hivatal és a BM az 1960-as évek második felétől újabb lendülettel gyürkőzik neki az egyre több gondot jelentő kisegyházi helyzet komplex rendezésének. Tevékenységük legveszélyesebb par excellence elemét továbbra is az alternatív, intenzivisztikus vallásosságban látják. Különösképpen, hogy az ezirányú társadalmi igény, ellentétben a korábbi optimista feltételezésekkel, nem csökken. A számukra legaggasztóbb perspektíva nem utolsó sorban az, hogy a hallél zsoldárok vagy pietista dicséretnek éneklésében református és evangélikus betánisták, aklerikus vallásosak (köztük nem kiszámú párttag és hivatalosan ateista rendszerfunkcionárius) és bizonyos szabadegyházi tényezők egymásra talál(hat)nak.

Magyarországi Metodista Egyház. Szerk.: Lakatos Judit. 2005.) egyes szerzői a közösség életének jelentős belső gátjaiként sorolják föl (feltehetően nem függetlenül az 1973-1974-es szakadásról alkotott, azt elsősorban mint – a közösség hermeneutikai iránytűt nélkülöző – egyéni, önös törekvések következményeként előálló eseményt láttni próbáló történetszemléletüktől) az autoriter egyházigazgatási hagyományokat, a kultúra- és diszciplínatheológia-ellenességet, valamint a belterjes, életidegen, öngazult individualisztikus kegyességet. Lásd mindenekelőtt: Hecker Frigyes: A Magyarországi Metodista Egyház története 1945-től napjainkig (in: op. cit., 191-200.); Lakatos Judit: Az állami egyházügyi politika hullámai a magyarországi metodista egyház életében 1945 és 1956 között (ibidem, 201-222) és: A Magyarországi Metodista Egyház a Kádár-rendszerben 1956 és 1974 között (ibidem, 223-246).

⁴ Lásd: 1974–21/1. sz. irat.

Külön fejtörés tárgya, hogy e buzgósághoz egyre látványosabban társul az esetek irányában megnyilvánuló pragmatikus gondoskodás, közelebbről, egy olyan társadalmi jelenség létét is felfedő cselekvéssor, amely párthatározat alapján nem létezhet. (A bajt csak fokozta, hogy a történelmi egyházak e párthatározati igazságot szinte hitvallási cikkellyé tették, és így nem csak konkureatív bosszúságot okozott, de interkonfesszionális feszültségekkel is fenyegetett a hasonló aktivitásokat ösztönző fegyelmetlen kiségyházi diakónia.) Mintegy legvégül, de egyre fontosabbá váló tényezőként említhetjük meg a relatív önállóság ama egyházi reziduumait, amelyek a monolit hatalmi környezetben még könnyen kezelhetőek voltak, a mindinkább megállíthatatlannak tűnő Helsinki-processzus kontextusában azonban már a "szubverzív" gondolkodás és cselekvés aggodalmát keltették a rendszer öreiben.

A kiségyházi mozgástér megfelelő ellenőrzésére az ÁEH két taktikai elemet fogalmazott meg: *a)* Minél feszesebb kötelékeket létrehozni köztük és a SZET között (korábban ismeretlen ellenőrzési-diszciplinációs jogkörökkel is felruházva e kiméralakulatot); *b)* a megváltozott körülmények között felvetődő problémák szankcionálását áttestálni az egyes közösségek legitim vezetésére (amikor is „népharag” elsősorban nem az államhatalmat hibáztatta, sőt, ez utóbbi olykor kifejezetten is a egyházmentő szerepkörben tűnhetett föl), és ennek a megvalósítása végett megfelelő, az idők szavát követő új, modern szervezeti szabályzatok megalkotására szorítani őket.

Utóbbi kiváltképpen fókuszpontba került a metodista egyház esetében, amelynek 1947-ben jóváhagyott és azóta változtatás nélkül érvényben lévő szervezeti szabályzata még elvileg sem tette lehetővé az erős vezető pozícióba helyezését. Az egyház, illetve annak az egyházi kerületnek (centrálkonferenciának), amelyhez a magyarországi metodisták is tartoznak, az egyházi jogi és szimbolikus értelemben is legfontosabb tényezője (püspöke), a kapitalista Zürichben rezidált. A növekvő szabadság lehetőségeivel egyre gyakrabban élni próbáló metodista rakoncátlankodók mellett különösen is elszánttá tette az egyházügyi hivatalt az adott kérdés rendezésére annak a felismerése, hogy az új szervezeti szabályzat mint kritériumkövetelmény vehető be annak a megakadályozására, hogy a kiségyház az 1973-as Évi Konferenciáján olyan vezetőválasztást hajtson végre, amelynek a kimenetele racionálisan mérlegelve csak az lehetett, hogy szuperintendensi pozícióba kerül a kétségtelenül komoly vezetői és spirituális karizmákkal rendelkező igen népszerű Iványi Tibor, aki nemcsak a keresztény és egyházi szempontoknak volt elszánt konzervatív képviselője, hanem mindezt párosította a rendszerkonciliáns egyházpolitikai vonalvezetés markáns (és egyre erőteljesebbé váló) kritikájával is. Az ÁEH nem járult hát hozzá a szuperintendens megválasztásához, közben pedig erőteljesen dolgozott a jövőendő új vezetővel való együttműködés megnyugtató garanciáját jelentő új szervezeti szabályzat elfogadtatásán.⁵

A lojális vezetőért való küzdelem (legalábbis egyik) stratégiai pontjává értelemeszerűen „Ádám bácsi” vált, akinek megoldozására egyre átgondoltabb befolyásolási terveket eszelt ki a hivatali agytröszt. Először csak meggyőzték őt arról, hogy a szervezeti szabályzat elfogadása előtt nem lenne szerencsés belevágni a szuperintendens-választásba. Ő pedig, hagyományos felfogású felelősségtudatától vezérelve, de úgy is mint vérbeli politikai egyensúlyozóművész, belement az alkuba. N. b.: a mélyben talán még örült is e helyzetnek. Ha másért nem, hát azért, mert mind erősebbé vált benne az a gyanú, hogy az ÁEH iránti sima modort egyre kevésbé gyakorló Iványi Tibor esetében jó kezekben lesz-e az egyház gyepelője.

⁵ A hasonló problémát az NDK-ban radikálisabban oldották meg: az ország metodistái önálló püspökséggé szerveződtek, és leváltak az addigi BRD-s centrálkonferenciáról. Lásd pl.: 1970–9. sz. irat.

Öszre mindenesetre jóváhagyták a szervezeti szabályzatot, és kevés elvi akadály volt immár a vezetőválasztásnak (különösen, hogy a felhatalmazás nélkül hivatalban lévő szuperintendens személyét illető legitimitási problémákat egyre kevésbé lehetett megkerülni). Közben azonban Iványi Tibornak újabb konfrontációi támadtak. Először is nem fogadta el Hecker Ádámtól azt az ún. egyházféltes és megalkuvás diktálta intézkedést, amellyel – a köztes időt kihasználó ÁEH további tervei szerint – el kívánta volna helyezni őt egy másik szolgálati állomásra. (Az egyházfői intézkedés nem csak lelkesztársa, másként: a mellette másfél évtizeden át szuperintendens-helyettesi minőségben tevékenykedő⁶ kolléga belső egyházi pozícióját gyengítette volna, de – tekintettel a lelkész majd két évtizedes, rendkívül gyümölcsöző gyülekezetépítő működésére – lélektanilag is jól célzott lépése lett volna a retorzív egyházpolitikának.) Iványi Tibor fokozatos radikalizálódásának újabb állomása volt, amikor az egyre erősödő viták során azt is megfogalmazta, hogy a szuperintendens immár nem is szuperintendens, és végül is semmilyen intézkedési jogkörrel nem rendelkezik. Nőttette az oppozáns személye körüli feszültséget, hogy az ügybe beavatkozó SZET-elnökkel, az államhatalom kisegyházi rezidensével, Palotay Sándorral minden korábbit túlszárnyaló (politikai és etikai jellegű) konfliktusba keveredett.⁷ Ez utóbbi legrizikósabb témája eminens politikai kérdés volt: a szokásjognak megfelelően ki kell-e az egyháznak előzetesen kérnie az ÁEH egyetértését megválasztandó vezetőinek alkalmassága felől.⁸ (Iványi Tibor az utólagos és kizárólag az electio jogszerűségét ellenőrző ÁEH-jogosítvány mellett szállt síkra, amiben egyébként élvezte a lelkészi kar jelentős részének egyetértését is.)⁹

Az egyház és a SZET-ÁEH vonal között artikulálódó feszült viszonyban egyelőre a kivárási elve volt a meghatározó. A színpalak mögött, a személyes érintkezések szintjén viszont zajlott a megoldozás, műszóval: a befolyásolás. 1974 elejére úgy tűnt, beérik az első eredmény: Hecker Ádám hangulatilag alávetette magát a politikai akaratnak, és részint saját érzelmeinek is. Miután ugyanis a február 25-én megtartott egyháztanács ülésen gyakorlatilag dominánssá vált az Iványi-csoport képviselte koncepció a választhatóság korlátozás nélkülségéről,¹⁰ Hecker Ádám néhány napi hezitálást követően, március 1-én levélírással szánta el magát az ÁEH-oz. Ebben összefoglalóan arról szólt, hogy az egyháztanács elvi álláspontja mellett létezik egy gyakorlati helyzet is, amelynek értelmében alapvetően két személy neve jön szóba a szuperintendensi tisztség betöltésénél: Iványi Tibor és fia, Hecker Frigyes. És noha ő maga szíve szerint nem szeretné örökletes tisztté tenni a szuperintendensi stallumot, tekintettel arra, hogy Iványi személye túlságosan megterhelné egyháza és az ÁEH, valamint a SZET viszonyát, végül is abban maradt az egyháztanáccsal, hogy reális politikai összefüggésekről a választást közvetlenül megelőzően megfelelőképpen fogják tájékoztatni a lelkészi kart (és rajtuk keresztül természetesen a laikusokat is).

Alea iacta est. Érezte ezt az ÁEH is, és ettől a pillanattól kezdve pontosan tudták, mi a teendő. Palotay Sándornak köszönhetően már napok óta a kezükben volt egy súlyos deliktum: Iványi Tibornának egy külföldön megjelenő evangéliumi missziós lapban publikált "Csodálatos ország" című verse.¹¹ Hogy a vers tíz éve íródott, hogy azt korábban maga Palotay Sándor is ki akarta adni, hogy nem Iványiné juttatta el a szerkesztőséghez, hogy a Vetés és Aratás című periodikában való publikációra Hecker Ádám maga is biztatta kollégáit (ellensúlyozandó a beszivárgó egyéb nyugati és más szekuláris írások káros szellemi

⁶ Lásd: 1974–6. sz. irat.

⁷ Lásd: 1974–17. sz. irat.

⁸ A vita előzményét lásd: 1973–49/b. sz. irat.

⁹ Tény, hogy esélyeit a szuperintendensi tisztre a konciliánsabb magatartás inkább csak növelte volna.

¹⁰ Lásd: 1974–16. sz. irat.

¹¹ Lásd: Appendix – I.

befolyását), az adott pillanatban teljesen irrelevánssá vált. Az ÁEH magához rendelte az egyházvezetést, ahol Palotay társaságában elébük tárták a verssel kapcsolatos kifogásaikat. Palotay szerint: A Hivatal részéről "feltételezték, hogy a Metodista Egyháztanács Iványi Tibor felelősségét nemcsak megállapítja, hanem Iványi Tibor is kénytelen lesz a vers tartalmától magát elhatárolni és a vele való tanácskozás során felismerni, hogy tevékenysége és magatartása továbbra tarthatatlan",¹² aminek nyomán – áll egy másik korabeli Palotay-feljegyzésben – indokoltá vált volna az áthelyezés elrendelése, ami után Iványi majd elgondolkozhatott volna a dolgok felett.

A vers a későbbiek során elvesztette taktikai funkcióját, és a vádak reálisabb területekre terelődtek. Középpontba Iványi Tibor pasztorációs működése és az állami szupremáció mibenlétéről vallott egyéni nézetei kerültek.

A verssel való terrorizálás hatására a szuperintendens álláspontja gyorsan kontúrozódott és ettől fogva a probléma „konstruktív megoldása” érdekében, ha nem is töretlen lendülettel, de együttműködött a SZET-tel és az ÁEH-val.

Az események során két pártra szakadt a lelkészi kar. Iványi Tibort a MME 1974. július 1-i hatállyal elbocsátotta lelkészi állásából. A SZET által fenntartott közös kisegyházi lelkészképzőből az ügymenettel egy időben kizárták a metodista egyház mind a négy teológus hallgatóját, akik egységesen Iványiékkel tartottak. A szuperintendes nem sokkal később – az ÁEH megerősítő ellenjegyzését tartalmazó – levelekben kérte fel a rendőrfőkapitányságot, a tanácsai szerveket, a társadalombiztosítási hatóságot Iványi Tibor lelkészi igazolványának, forgalmi engedélyének bevonására, egyházi jogállásának személyi igazolványából történő törlésére.¹³ A közigazgatási és rendőrségi atrocitások az ősszel immár akadálytalanul megválasztott új szuperintendens (Hecker Frigyes) idején tovább folytak. A szakadár lelkészek parókiáikból történő rendőrségi kilakoltatása, a hozzájuk hű közösségek kezelésében lévő imaházak elvétele és az egyéb erkölcsi és tulajdonjogi viták, konfliktusok még évek múltán is fennálltak. (Kispesten pl. maga az új szuperintendens zárta el lakattal a gyülekezet előtt az imaházát. Nem sokkal később pedig arra kényszerültek, hogy az imaterem előtti utcán, a szabad ég alatt tartsák meg istentiszteleteiket.) A belügyi hatóságok esetről-esetre beavatkoztak az igazságügyi fórumok előtt zajló ítéletek meghozatalába, a lelkészek és családtagjaik civil életében is rendszeresen éreztették a szembeszegülés konzekvenciáit.

Néhány konklúzió

1.) A történetek egyik fontos eleme, hogy a közösség korábban méltatott integrációs ereje az 1970-es évek elején kezdett kiürülni. Ami atomizálódott formában megmaradt, egy konfliktusokban kikristályosodó új csoportképződés motorizáló potenciáljává transzformálódott. A kiürülés egyik meghatározó szociológiai-szociálpszichológiai oka volt az integrációs mechanizmust addig feltételező külső repressziós erők (állami terror) átalakulása, részbeni megszűnése.

2.) A fejlemények formatív komponensét képezik a közösségen belüli generációs és szocializációs eltérések, amelyek az ekklesiológiai vízió homogén szerkezetének megbomlása pillanatában külön is konfliktusgeneráló tényezőkként működtek. A feszültségek egyik legfontosabb elemét az jelentette, hogy a lényegileg más túlélés-stratégiai eszközrendszer

¹² Lásd: 1974–31. sz. irat.

¹³ Ennek a helyi rendőrség eleget is tett. A szabálysértőt az eljárás lefolytatása végett közönséges bűnözőként, a Horthy-korban szokásos módszerrel, lakásáról: parókiájáról elhurcolva bekísérték a kapitányságra.

előfeltételező időszakban szocializálódó, sokban egészen más politikai kultúrát, viselkedési beidegződéseket hordozó, a hatalomhoz és a külvilághoz való szimbolikus viszonynak másnemű univerzumát ismerő, és a kegyességi habitusnak mentalitástörténetileg másként hangolt percepció érzékenységét magukban hordó idősebb korosztály tagjai feldolgozhatatlan fáziskésésbe kerültek a megváltozott körülményekben rejlő lehetőségekhez képest.¹⁴

3.) A történetek kezdettől fogva meghatározó eleme volt a morális aspektus, amelyre itt csak két gondolathermeneutikai szempont erejéig térünk ki. *a)* Palotay Sándor és a rendszerkonform egyházpolitikai felfogást követők egyfajta (kezdeti) történelmi sikereként rögzíthetjük egyházaik attól való mentesítését, hogy permanens célcsoportjai legyenek a hatalmpolitikai érdeklődésnek. A vizsgált közeget, a metodista egyházat mindig is átható bizalmi légkör áldása az 1960-as évekig nem utolsó sorban erre vezethető vissza. Az adott politikai stílus belső tartalékai a makropolitikai környezet változásai következtében az 1970-es években azonban megcsappantak. A Hecker-szárny tragikus deficitje volt, hogy a közösségért érzett – immár egyre inkább imaginárius illetve anakron ideálok mentén megfogalmazódó – felelősségtudat hitének fokozatosan béklyóvá váló (és erkölcsileg, saját lelkiismeretükhöz képest is erősen problematikus, majd pedig egyesén amorális lépésekre is sarkalló) szorításában e történelmi fordulatot nem ismerte fel. *b)* Iványi Tibor pozícióját és eredményeit az egyházpolitikai orthodoxia történelmi szerepvesztése, illetve a maga és csoportjának az új körülmények történelmi lehetőségei iránti quasi karizmatikus fogékonysága definiálta. (Egy egészen más kérdés, hogy a politikai hatalom egyházügyi vonalon regnáló hivatali tényezői átmeneti ideig visszaigazolták az egyházpolitikai orthodoxia alternatíváját.)

A MET alapító atyái történelmet csináltak. Belső revolúciójuk az 1956 utáni egyházpolitikai paradigmaváltás nyomán megjelenő új lehetőségek olyan ekklesiológiai kumulációját jelentette, amely megteremtette a háború utáni magyarországi egyháztörténelem első jelentős, disszimilációs úton létrejövő egyházi alakzatát. (Az iványista mozgalomnak az anyaegyház legalább felét magával ragadó kisugárzása emellett elemi bizonyítéka volt annak, különösen is azon nem kiszámú laikus estében, akik civil existenciájukat kockáztató eltökélt határozottsággal álltak ki az oppozíciós egyházi irányzat mellett, hogy az alaphangját tekintve társadalmilag konstruktív konfesszionális spiritualitás, a lelki és szellemi szuverenitás reális alternatívát jelenthet a korabeli magyarországi politikai körülmények között.) A MET egyszerre volt a szülőtte bizonyos külső feltételeknek (társadalmi-politikai és makropolitikai értelemben egyaránt) és a Lélek szabadságában fogant ekklesiológiai és teológiai vízióknak.

¹⁴ Lásd ehhez: Majsai Tamás: A Magyarországi Metodista Egyházon belül 1974-ben bekövetkezett szakadás politikai, szociológiai és kegyességi tényezői; uő.: Metodizmus az evangéliumi akcionarizmus és a népegyházi önértelmezés szorítójában. Elhangzott a Magyarországi Evangéliumi Testvérközösség nyíregyházi gyülekezetében John Wesley születésének tricentenáriuma alkalmával tartott ünnepi megemlékezésen 2003. december 12-én. (WJLF-előadások 41. Theológus és Lelkész Szak) Budapest: Wesley János Kiadó. 2003.